

OMLADINA

GLASILO

NAR.-RADIKALNEGA DIJAŠTVA.

VIII. LETNIK 1911.

UREDIL

I. H. Z. *Orman*

LJUBLJANA 1911.

IŽDAJA EKSEKUTIVA NARODNO-RADIKALNEGA DIJAŠTVA. — TISK J. BLASNIKA NASL.

37242. VIII Fl
72

VSEBINA

VIII. letnika „Omladine“.

VIII Fl 37242

ČLANKI:

	Stran
Adrija. — I. H. Z.	1
Bodočnost nemškega dijaka. — Hermann Bahr	50
Češko dijaštvo. — Ant. Hartl	119
Češka dijaška žurnalistika. — I. H. C. Halik	200
Dijak, politika in politično strankarstvo. — Rad. Krivic	10
Docentem habemus. — I. H. Z.	181
Deseti kongres slovanskih časnikarjev v Belgradu. — V. M. Z.	203
Finančni zakon 1912. —	210
Higienična razstava, Dresden, Leipzig, Berlin. — I. H. Z.	130
Iz akademičnega življenja Amerike. — B. v Suttner	75
. . . Izem. — Dr. I. Lah	188
„Klub slovenskih tehnikov v Pragi“. — Joža Jelenc	116
„Kočevski otok“. — Janko Mačkovšek	59
Lev Tolstoj: Živo truplo. — A. O.	162
Moderni tipi Kristusa. — Dr. E. Rasmussen	125
Miloš Štibler: Kriza v slovenskem združništvu. — J. Mohorič	205
Metoda in smer narodnega radikalizma. — Rad. Krivic	56
Maske in profili: I. Albin Bráf. — Rad. Krivic	61
II. Stanislav Przybyszewski. — Albin Ogris	64
III. Peter Bezruč. — Albin Ogris	83
IV. Georges Rodenbach. — Joso Jurkovič	122
V. Joris Karl Huysmans. — Albin Ogris	123
VI. Henri Poincaré. — Albin Ogris	155
VII. Prof. Drtina. — Dr. I. L.	160
VIII. Dr. Josip Vošnjak. — Dr. I. L.	194
IX. Karel Hlavaček. — A. O.	198
Narodni in socialni moment v našem programu. — Leo Brunčko	2
Narodni radikalizem in socialna demokracija. — Mihajlo Rostohar	147
Narodno obrambna enketa v Celju. — A. R.	165
Novoverski razvoji. — Dr. Rodolphe Broda	191
Pater Dorovin. — I. S. Machar	207
Petletnica praškega „Tehničnega kluba“. — I. H. Z.	73
Pismo iz Cölna	15
Počitnice. — I. H. Z.	97
Prisega pravoverja	40
VII. redni občni zbor „Prosvete“	167

	Stran
Ruščina, ruska literatura in drugo. — Dr. I. Lah	86
II. sestanek narodno-radikalnih abiturientov v Postojni. — S. Ž.	169
Slovenski prevodi. — Drill	202
Slovensko učiteljstvo. — S. Z.	115
Smrt slikarja Groharja. — I. H. Z.	49
Socializem, demokratizem, nacionalizem in narodno-radikalni program. — Leo Brunčko	27, 52, 77 89
Socializem in narodni radikalizem	183
Sokolska vzgoja slovenskih visokošolcev na Dunaju	38
Splošna načela realizma. — Rad. Rivic	109
Šolstvo v Pazinu	90
„Veda“. — A. Ogris	12
Vladimir Knaflič: Socializem. — A. O.	113
Vprašanje ženskega šolstva v Avstriji. Licej ali gimnazija. — Dr. I. Lah	33
II. zaupni sestanek narodno-radikalnega dijaštva	145
II. zborovanje naprednih učiteljskih abiturientov in abiturientk	171

LISTEK:

Amicis Edmondo de: Furijski. — Joso Jurkovič	140
Akademija	42
Cankar Ivan: Volja in moč. — Joso Jurkovič	68
Dickens Charles: Oliver Turist. — Joso Jurkovič	221
Esperanto	180
Feigel Damir: Pol litra vipavca. — Lj. Mlakar	69
Heyse Pavel. — Joso Jurkovič	46
„Izobraževalni klub“ v Ljubljani	179
Klepč Stanko: Zbirka slovenskih citatov in aforizmov	22
Dr. Korun V.: Spake	22
Dr. Kraigher Alojzij: Školjka. — Joso Jurkovič	178
Dr. Lah Ivan: Brambovc	21
Machar I. S.: Rim. — I. H. Z.	222
Mednarodna telovadna tekma v Turinu	96
Narodno-obrambna enketa na Štajerskem	134
Dr. Ozvald K.: Volja in dejanje. — R. K.	140
Petletnica „Kluba slovenskih tehnikov v Pragi“	94
Politično parlamentarni seminar	213
Poljsko in rusinsko srednješolstvo v Galiciji	67
Prvi footballski match v Ljubljani	34
Pugelj Milan: Mali ljudje. — Joso Jurkovič	220
„Slovanský jih“. — R. K.	141
Spielhagen Friedrich. — Joso Jurkovič	46
Smrt	93
Statistika notarskih kandidatov na Slovenskem	142
V. Štech: Malomestne tradicije. — J. J.	222
Visokošolske stavke na Ruskem	43
Vom Studium und dem Studenten	22
Župančič Oton: Čaša opojnosti. Čez plan. — Joso Jurkovič	178
Slovensko dijaštvo	17, 41, 65, 93, 134, 173, 213
Eksekutiva	135
Adrija	17, 41, 43, 65, 94, 136, 173
Slovenija	17, 42, 66, 93, 174, 213
Tabor	43, 173, 174, 215

	Stran
Prosveta	17, 134, 173, 174, 175
Klub slovenskih tehnikov v Pragi	43, 174
Slovansko dijaštvo	19, 43, 67, 95, 139, 177
Vseučiliški vestnik	45, 217
Dijaško-socialni vestnik	20, 45, 138, 219
Srednješolski vestnik	18, 44, 66, 94, 137, 176 216
Vestnik za književnost in umetnost	21, 46, 68, 140, 178
Zenski vestnik	23, 47
Promocije	66, 95, 134
Starejšine	66, 136
Zora	48
Razno	23, 47, 70, 95, 141, 179, 224

„OMLADINI“ so prihajali v zameno tile listi :

Edinost.	Mlada Hrvatska.
Učiteljski Tovariš.	Stekliš.
Narodni List.	Hrvatski Djak.
Soča.	Beseauy.
Ljubljanski Zvon.	СЛОВЕНСКИ ЈУГ.
Veda.	ЖЕЊСКИ Свјет.
Naši Zapiski.	Slovanský Přehled.
Svobodna Misel.	Pokroková Revue.
Čas.	Přehled Revui.
Časopis za zgodovino in narodopisje.	Menšinová Revue.
Slovenski Branik.	Studentská Revue.
Popotnik.	Časopis Pokrokového Studentstva.
Planinski Vestnik.	Časopis českého studentstva.
Cvetje z vrtov sv. Frančiška.	Studentská Hlídka.
Zora.	Studentský obzor menšinový.
Zadruga.	Věstnik českých professorů.
Slovenski trgovski vestnik.	Zenska Revue.
Domače ognjišče.	Dokumente des Fortschritts.
Naša bodočnost.	März.

OMADINA

ŠTEV 1

LETO 8

GLASILO TIRARODNORA

DIKALNEGA DIJASTVA

IZDAJA EKSEKUTIVA

IZIDE LETNO 12 ŠTEVIK

V OSMEM LETU.

Stremljenja moderne kulture so taka, da naj si človek prizadeva najti cilj in smisel življenja v sebi, vzgojiti vso svojo voljo do najvišje potence, zavedati se veličastne ničevosti življenja in družiti se v organizovane skupine, ki dajejo najlepšo priliko uveljavljati njegovo silo in zmožnosti in v medsebojni tekmi povzdigniti niveau tega svetovnega toka. In ker objema tok tega stremljenja ves kulturni svet, je nemogoče in nerazumno puščati ga v nemar ali mu celo nasprotovati. Kolikor višje bo dospel v svoji sili, toliko veličastnejši bo njegov vpliv na prihodnjo ero. Posamezniki in narodi pa, ki bodo tej razvijajoči se kulturi pripomogli do nje vrhunca, so si zagotovili časten in vzpodbudljiv spomin. In današnja kultura pripušča k tekmi slehernega.

Slovenski narod dosedaj ni imel priznane višje kulture; seveda kot narod hlapcev je ni mogel imeti. Par junaških imen, par vitežkih rodov, par puntov nam ni moglo pridobiti imena, dokazalo nam je pa nekaj, kar spričuje sposobnost, udeleževati se uspešno kulturnega gibanja. Dokazalo nam je živo silo in moč slovenskega naroda, neudušljivo stremljenje po svobodnem gibu, ki se je vzdržalo trinajst stoletij skoro v isti potenci. In to silo in moč moramo v sebi raziskriti in jo vzdrževati v slabejših. Mogoče, da pičli slovenski narod ne bo prišel v poštev med svetovnimi orjaškimi telesi. Gotovo pa je, da je z njegovo usodo rešeno tudi končno važno evropsko vprašanje: vprašanje slovanskega juga. In kot tako važen faktor južnega slovanstva se moramo zavedati svoje moči in svojih zmožnosti. In zato moramo dobiti, česar še nimamo: svetovno izobražene, trdne, organizovane poštene inteligence, ki si bo stavila za nalogo, iztrgati domovino iz klerikalnih šap, dati ji kulture in seznaniti jo z Evropo. —

Zato je naša želja, ne, zahteva, da gre mladina v vse, da preživi in razneti do konca vse bolesi, ki se ji rode ob mislih na narod. Idealni načrti mladoletja se morajo vzdržati v vsi svoji lepi mogočnosti in nesebičnosti in tvoriti ozadje realni dejanski borbi moške dobe in nje dela. Za vzpodbudo k razmahu nam mora biti žalostna doba, v kateri živimo. Ne mine dan, da bi nam ne bilo pritisnjeno vedno znova sramotno znamenje narodnega hlapčevstva. Vlada se nam posmehuje, škorpion klerikalnega gospodstva seka satanske rane, germanski ribič se pripravlja, da zadrigne svoje mreže in mi nimamo, kamor bi se zatekli, nimamo še sposobnosti, ki bi nam oživila in vzdržala voljo in moč srednjeveških slovenskih vitežkih rodov, voljo in moč slovenskih puntarjev . .

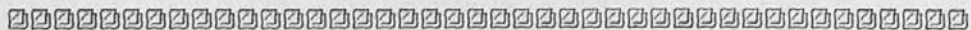
Lahko, da smo zadnja generacija, na katero stavi Slovenija svoje upe. Napredek kulture v vseh njenih panogah je v diru in kdor bo zamudil trenotek, bo obsojen za vedno. Za to je slednji čas, da smo na mestu, ko bo treba odhiteti s tokom, da ne bomo pohojeni in odpravljeni brez spomina. —

„Omladina“ bo tudi v osmem letu z vso zmožnostjo podpirala razvoj moderne misli v slovenskem naraščaju. Ni bilo z glasilom narodno-radikalne struje dosedaj, kakor si želimo in kakor bi moralo biti, pa zavedamo se dobre volje in trdno verujemo, da s svojim delom ne moremo ostati brez somišljenikov in brez delavcev. Kratka je doba teh osmih let, vendar dala je toliko zgleda, da moramo naprej, le trdneje organizovani, neizprosnejši, korakoma.

Obljubovati za osmi letnik „Omladine“ ne moremo nič ekstravagantnega. Trudili se bomo, dajati najširšo podlago vsemu, kar je potrebno za razumevanje naših kardinalnih programatičnih točk: brezverstva, narodnosti, izvenpolitičnosti. Baviti se hočemo z žitjem in bitjem tujezemskega dijaštva, dajati znanstveno podlago obrambnemu delu, priti na jasno z našim razmerjem do slovanskega juga, vzbuditi za stalno žensko vprašanje, itd. Vsi somišljeniki naj nam pa gredo na roko. Mislimo, da spada tudi malce k njih ponosu, skrbeti za to, da se njih stanovsko glasilo razvija primerno svoji starosti. V vsakem, ki mu je mar organizacija, naj bo tudi toliko dolžnosti in vesti, da bo smatral list za zrcalo, v katerem se odsvita skupina, h kateri se prišteva in v kateri občuje. In veselilo nas bo, ako bomo mogli na koncu letnika zaznamovati le eno: bila je volja!

Zato prosimo predvsem srednješolsko mladino, da naj se pri svojih samoizobraževalnih težnjah obrača kar najpogosteje na uredništvo „Omladine“, ki si bo prizadevalo pomagati besedno in dejansko. Kakor smo že v zadnji številki lanskega letnika omenili, smo radevolje pripravljene izdajati srednješolsko prilogo, ako bomo dobivali dobro in premišljeno gradivo iz srednješolskih vrst. Na vsak način se pa mora srednješolsko dijaštvo bolje baviti z nedostatki in sličnim naših srednjih šol. Knjižnice, dijaške kuhinje, morebitni klerikalni ali drugi pritiski in enako daje lepo gradivo.

Sicer pa, poišči si vsak svojo pot, srednješolec kakor visokošolec, premisli jo in struja in glasilo se morata razvijati!

LEO BRUNČKO:

NARODNI IN SOCIALNI MOMENT V NAŠEM PROGRAMU.

(Nekaj misli k tej točki.)

I.

Ker trdimo, da smo narodni, moramo imeti in tudi imamo svoj narodni program. Cilj naših idealnih teženj je gospodarska in kulturna povzdiga našega naroda; kvintesenca našega narodnega programa je krepitev slovenske narodne individualnosti. Taka krepitev pa je mogoča in uspešna le takrat, ako se vsi sloji brez izjeme razvijajo sorazmerno, harmonično in svobodno v kulturnem in gospodarskem oziru. Razvoj

in napredek naroda je mogoč le pri neoviranem potenciranju sil vsakega posameznega stanu, kolikor je to socialno sploh mogoče in pripustno. Vrhunec narodne politike ne sme biti v interesni politiki samo enega sloja, kajti nositelj narodne misli ni samo eden posamezni sloj, ampak vsi sloji skupaj. Interes naroda je svota interesov vseh gospodarskih plasti brez izjeme, ki tvorijo organizem narodnega telesa. Gospodarsko izrabljati ta ali oni sloj in ovirati njegov napredek se pravi narodu škodovati; narodu koristi le tisti, ki podpira „voljo po moči“ posameznega gospodarsko-interesnega organizma ali pa vseh slojev.

Zaraditega nam je prvi postulat nacionalizma brezpogojni demokratizem. Narodni interes sploh ne pozna nobenega gospodarsko-političnega aristokratizma, ki odbija druge interesne skupine kot manj vredne, nemo-derne, poginu zapadle itd. Škodljiv je tak aristokratizem v politiki tudi zaradi tega, ker navadno monopolizira narodno misel in tira s tem druge sloje v roke protinarodnega internacionalizma.¹⁾ Zato še enkrat: mi se zavedamo, da more naš narod le takrat častno in zmagoslavno vzdržati mednarodni konkurenčni boj in da bo le takrat koristil občečloveškemu napredku, ako bo kulturno samostojen, v gospodarskem oziru pa sorazmerno in harmonično razvit.

Demokratizem narodne politike pa mora biti oprt na zdrav in boder narodni optimizem. Kajti **delo**, ki ga v svojem programu tolikokrat poudarjamo, in ki našemu stremljenju pravzaprav še le da smisel in pomen, bo le takrat uspešno, ako nas bo vodilo pri njem trdno prepričanje in vesela nada v bodočnost in boljše bodočnost našega naroda. Smo narodni optimisti, toda nismo fatalisti in zato hočemo delati in zato smo si izbrali za prvo in glavno torišče našega socialnega dela — naš narod. Odklanjamo vsak fatalizem, za katerim se skriva brezdolje, porojeno po napačnem in nezdravem narodnem optimizmu — kajti končni cilj in smoter našega socialnega dela je taka regeneracija socialne družbe, ki bo iz nje izhajala „energična **delavnost**.“ Narod pa smo si izbrali za torišče svojih socialnih stremljenj in svojega socialnega delovanja, ker smo izšli iz naroda in smatramo zato za svojo dolžnost delati predvsem **za narod**.

Iz naroda za narod — v tem geslu je, zdi se mi, obseženo skoraj vse naše hotenje, v tem geslu je obsežen naš cilj, naš program in pot, po kateri hočemo uveljaviti svoj duševni, notranji „jaz“. Mi se zavedamo dolžnosti, ki jih imamo napram človeštvu, zavedamo se pa nič manj, da idealno povzdignemo človeštvo zlasti s tem, da skušamo dvigniti socialno vrednost enega dela te človeške družbe, one naravne socialne skupine, ki nam je socialno in psihično najbližja in ki se imenuje narod. Kakor more družbi, rodbini, organizaciji, narodu itd. koristiti le, kdor je dober človek, tako pomeni za človeštvo le tisti narod nekaj, kojega notranja, faktučna vrednost izkazuje socialni plus.

¹⁾ Internacionalizem in narodnost se ne izključujeta; zato podčrtavam protinarodnega.

V čem pa obstoji notranja, faktična vrednost kakega naroda? V njegovi individualni izrazitosti, ki pa je zopet odvisna od kulturne neodvisnosti in samoraslosti in pa gospodarskega blagostanja. In kdaj izkazuje ta notranja narodova vrednost socialni plus?

Takrat, ko narod socialni družbi več **daje** kakor pa od nje **vsprejema**; takrat, ko ni več pasiven, ampak aktiven v svoji kulturni in gospodarski bilanci. Do tega viška dvigniti naš narod pa je smoter našega hotenja. S tem ne bomo samo njemu zasigurali silno in bodro bodočnost, ampak tudi organizmu človeške družbe oteli zdrav in čvrst ud. Prvo seveda, kar hočemo doseči je, da si bo narod sam **zadostičal**.

Regeneracija socialne družbe, o kateri govorimo v svojem programu, je torej za nas malone identična z regeneracijo naroda. In kako hočemo to doseči?

Pota, ki nas k temu cilju vedejo, so afirmacija **Slovenstva** in radikalna izvedba **napredka**, kar pomeni toliko, kakor: mi hočemo biti neizprosni pri iztrebljenju zla v prvi vrsti na telesu našega naroda.

Ta narodni napredek pa mislimo doseči na dvojni način in sicer:

- a) z regeneracijo inteligence,
- b) z povzdigo ljudskih mas.

Rekel sem, da mislimo izvršiti notranji prepород našega naroda med drugim tudi z afirmacijo Slovenstva, torej s povdarjanjem slovenske narodne misli. Čemu to? Je to potrebno?

Več ko potrebno. Danes ko se pri nas širi vedno bolj in bolj idejni in politični internacionalizem v raznih kulturnih in gospodarsko-razrednih strujah, kakor: klerikalizem, liberalizem, svobodna misel, socialni demokratizem itd., se slovenska narodna individualnost in slovensko-narodna misel vedno bolj postavlja v ozadje, oziroma premalo postavlja v ospredje. Ne odrekamo socialno narodnega pomena tem pojavom, dobro si v svesti dejstva, da od vsakega gibanja — in naj je to kulturno ali gospodarsko — ki hoče biti **nenarodno**, oziroma **noče biti specifično narodno**, je konec koncev vendarle narod tisti, ki pridobi. Toda mi smatramo utrjenje slovensko narodne misli noter do najširših mas ljudstva za nujno potrebo nas Slovencev. Pri nas je narodna ideja še vse premalo postala kri in meso, nego da bi kazalo misliti na obširno in vsestransko analizo duhov in specializacijo kulturnih in gospodarskih interesov brez potrebnega ozira na interes celoskupnosti, t. j. naroda. Ker nevarnost naše narodnostne smrti je velika, večja kot se zavedamo.

Povdarjanje narodne misli in Slovenstva posebej je za nas Slovence — **naglašam**: za nas — za danih razmer še zmirom ne samo aktualno, ampak tudi zelo potrebno in zato ni nič čudnega, ako smo v svoj narodno-vzgojeslovni program sprejeli tudi točko: povdarjanje Slovenstva. Z drugimi besedami povedano: mi stremimo za tem, vzgojiti slovenskega človeka tako, da bo, vprašan za svoj nacionalne, lahko z zadoščenjem rekel: najpoprej sem Slovenec, potem liberalec, agrarec itd. slično kakor je dejal nek češki

duhovnik: „najprej me je češka mati rodila, potem so me šele krstili.“ To pa bo šele takrat, ko mu izpovedba narodnosti ne bo kategorični imperativ, ampak notranja, srčna potreba!

Regeneracijo naroda hočemo doseči tudi s tem, da radikalno iztrebljamo zlo iz narodnega telesa. Baš ker nam je narodnostni princip prvi in najsvetejši, in ker nam je interes naroda nad vse, je naravno, da gre naše stremljenje za tem, vse, kar narodnemu organizmu škodi in kar narodov razvoj in napredek ovira, iztrebiti. V tem ne poznamo nobenega pardona, nobenih ozirov na autoritete, kapacitete in romantične tradicije, v tem smo radikalni.

Da se pri izvajanju tega svojega načela mnogokrat zadenemo tudi ob take, ki nas štejejo ali bi vsaj radi šteli med svoje, je čisto naravno. Kjer se gre za interes naroda, smo neizprosni, brezobzirni.

Ako pa hočemo ozdravljenje narodnega telesa in povzdigo notranje vrednosti narodove, moramo gledati na to, da reformiramo ono socialno skupino, ki se imenuje slovenski narod, in capite et in membris. Jasno je, da mora prepород priti od zgoraj in se zato tudi začeti zgoraj, in capite — pri inteligenci. Kajti kakó hočemo drugače izvesti prepород ljudskih mas, če bo, kar se razumništva tiče, ki je vendar prvo poklicano ljudstvo moralno in vrednostno dvigniti, ostalo vse pri starem!?

Prvo torej, kar nam je storiti, je odstraniti iz razumništva to, kar je gnilega, nezdravega, škodljivega, kar ovira narodov napredek. Od razumništva, ki je že med svetom, moramo seveda več ali manj abstrahirati, tam nam preostane le kritika — toda za to lahko skrbimo, da bodo prihodnje generacije razumništva boljše. Regeneracija inteligentnega naraščaja potom duhovne, npravne in gmotne vzgoje je torej ono torišče, na katerem moramo izkusiti najprej svoje moči. Reformirajmo najprej sebe, ker le takó si moremo in smemo prilaščati pravico vzgojevalno vplivati na druge. Mi se zavedamo, da je predpogoj uspešnosti vsakega socialnega dela delo na nas samih: vsak mora v resnici sam biti tak, kakoršne hoče imeti druge.

In takó smo dospeli do onih gesel, ki so že danes več ali manj udomačena povsod, katera pa smo mi med prvimi presadili na slovenska tla, namreč: **samovzgojo**, **samopomoč**. Na teh dveh socialno-vzgojeslovnih načelih, na samovzgoji in samopomoči, sloni vsa naša organizacija, v znamenju teh dveh načel hočemo pripomoči samemu sebi in našemu narodu do veljave.

To vzgojevalno delo, s katerim stremimo po „energični delavnosti“ (da še enkrat rabim ta klasični izraz dr. Žrjava) kot glavni lastnosti bodočih generacij, pa se mora tikati vseh poedincev, kajti z njihovim napredkom napreduje tudi družba. Pogoj vspešnemu vzgajanju pa je 1.) da spoznamo in poznamo svoj in sploh naš položaj, oziroma se zavedamo svojih **pravih** interesov, in 2.) da vemo, kaj hočemo in kako hočemo doseči to, kar hočemo — z drugimi besedami: da poznamo svoj cilj, svoj smoter. V prvem, t. j. v spoznanju položaja je realističen, v drugem t. j. v fiksiranju ciljev in

smotrov pa idealističen moment. Združitev idealizma in realizma v delu, ki naj neizprosno izruje slabo, zlo, dobro pa razvije do mogoče višine, to je radikalizem.

Obsojamo pa preveliko približevanje k načelu realizma, ker se s samim kritikovanjem ne doseže nič drugega nego negotovost in kolisavost v smotrih, nervozni pesimizem in skepticizem. Zato vелеva realistična stran našega programa kritiko le v toliko, v kolikor je neobhodno potrebna v svrhu nepristranskega spoznavanja faktičnega položaja, povdarja pa na drugi strani tem bolj delo v izboljšanje razmer in sicer **pozitivno delo**.

Iz teh vzrokov je negativna stran našega hotenja in stremljenja reducirana na minimum, izraženo pa tem bolj načelo pozitivizma. Na podlagi spoznavanja socialnih razmer med našim dijaštvom, razumništvom in ljudstvom, t. j. našim narodom smo prišli do prepričanja, da ne odgovarjajo te razmere povsem celotnemu narodnemu interesu, in to spoznanje oziroma prepričanje nam je diktiralo one ideale, katere smo si začrtali v svojem programu.

Tekom let, kar obstoja naše gibanje, pa so se socialne razmere pri nas v gotovi meri izboljšale in mi verujemo, da se bodo še izpreminjevale na boljše. To dejstvo pa še ne jemlje našemu stremljenju kot takemu smisla; mi smo sicer plod in posledica razmer gotove dobe, reakcija na akcijo, toda kot „Gährungselement“ v naši socialno-narodni družbi ne smatramo še svojo nalogo za končano. Človeštvo napreduje z velikanskimi koraki in bati se je, da naš narod ne bo mogel napredovati z njim sorazmerno, kajti predolgo je trajala pri nas narodna agonija. Ravno zaradi tega pa ne smemo prenehati s svojim stremljenjem, povzdigniti socialni niveau našega naroda na ono višino, na katerem stoje drugi narodi s sto in tisočletno zgodovino in na kateri bo, kakor sem že omenil, njegova mednarodna vrednost izkazovala — socialni plus. Naš realizem še torej ni doigral svoje vloge, še manj pa naš idealizem, kajti vera v potrebnost in uspešnost našega kulturnega boja nam z neodoljivo silo narekuje zmirom nove smotre in nove, še višje cilje. Mogoče je, da preneha zunanja forma našega gibanja: organizacija, toda smisel in sistem našega hotenja in stremljenja ne sme in ne bo izginil nikdar. To, kar nam daje gotovo eksistenčno vrednost in pravico do eksistence, bo ostalo.

II.

Kaj je torej z „absolutno narodnostjo?“ Je ta pojem sploh znan v slovarju našega programa?

Priznam, da je terminologija tega načela precej nejasna, elastična; vem, da je baš ta nejasnost in elastičnost dobrodošla gotovim neresnim ljudem v demagoške svrhe; vidim, kako vihtijo razni inkvizitorji frazo o absolutni narodnosti nad narodnim radikalizmom, in zato se mi zdi potrebno pripomoči k temu, da se naredi red v tej zadevi, da so naša pacta clara. Ali bomo potem tudi boni amici, je odvisno od njih, naših inkvizitorjev, in — nas.

V današnjem ustroju človeške družbe igra brezdvomno narodnostno načelo vodilno ulogo. Poleg njega se skuša sicer uveljaviti tudi načelo razrednega boja in socialno družbo deliti ne po narodnostih ampak po gospodarsko-interesnih slojih: proletariat — buržoazija, agrarec, meščan itd., toda kdor ni slep, vidi, da nacionalizem vedno bolj izpodriva anacionalni ali celo antinacionalni internacionalizem prejšnjih dob; proti Marxu je nastopil Lasalle, proti Beblu in Kautskemu Bernstein in vsa vedno bolj zmagujoča revizionistična šola in tako vidimo danes, da se člani mednarodne socialne demokracije ogrevajo celo ali za neoslavizem¹ ali pa, vsaj posredno, gredo na roko pangermanizmu.² Socialna demokracija je kot politična smer razdeljena ali po državah, ki so narodno enolike (francoska, italijanska ruska, nemška — govori se celo o tipu „slovanskega“, „nemškega“ i. t. d. socializma), ali pa po narodnostnih taborih, kakor je to pri nas na Avstrijskem. Danes bi Marx težko še mogel zaklicati: „Proletarci vseh dežel združite se“, ampak k večjemu „proletarci vseh narodnosti!“

Internacionala se torej ni obdržala, vsaj ne v tej obliki, kakor sta si jo Marx in Engels predstavljala. Zmagalo je ali pa zmaguje tudi tukaj narodnostno načelo; tok časa je bil neodoljiv in je ovrigel historični materializem. Čut solidarnosti z gospodarsko determiniranim slojem cele človeške družbe omahuje in se umika vedno bolj čutu solidarnosti z enim delom te cele človeške družbe, z ono socialno skupino, ki ji pravimo **narod**. Narodnostni čut, narodnostno načelo dobiva torej prvenstvo nad čutom do onega meglenega socialnega pojma, ki nosi ime „človeštvo“, nad — recimo tako — humaniteto.

S tem seveda ni rečeno, da bo ideal humanitete popolnoma izginil; mogoče bo celo enkrat — jaz za svojo osebo sem o tem prepričan — prevladal, toda danes de facto stopa v ozadje. Človeška družba napreduje in z njo klasifikujoči človeški ideali: svoje dni je bil aristokratizem gonilna socialna sila (dinastije, prestoli, žlahta etc.), potem vera, danes narodnost, no in jutri mogoče skrajno človekoljubje, socialnost, humaniteta. Toda, dokler temu še ni tako, nimamo mi — in najmanj mi — nobenega povoda, izbijati, da se tako izrazim, narodnostnemu načelu dno ali pa celo igrati se nojevo politiko.

Iz teh premis je izšel narodnostni program narodnega radikalizma. Mi nismo revolucionarci, ampak prisegamo na sociološki zakon evolucije. Mi vidimo v človeški zgodovini nepretrgan razvoj, kojemu so podvrženi ne le gospodarski in politični odnošaji človeškega bitja, ampak tudi njegov duševni svet, njegove misli, ideje — ideali. Tudi v nacionalizmu vidimo razvoj; tudi nacionalizem nam je socialen pojav, ki je ravno tako — zlasti z ozirom na svojo kakovost in intenziteto — podvržen evlucijskemu zakonu kot drugi socialni pojavi. Narodnostna ideja je — vzeta z našega vidika — plod gotove faze v miselnem razvoju človeštva, odvisna

¹ F. V. Krejči, Akademie 1908. X.

² Glej minoritetno debato v pomladanskem zasedanju avstr. drž. zbora!

od najrazličnejših elementov te faze, s katerimi vred lahko v bodočnosti enkrat tudi popolnoma izgine, umaknivši se kaki drugi, silnejši človeško družbo klasifikujoči ideji.

Narodnost nam toraj ni nobena neizpremenljiva količina, ampak relativni pojav. Že v tem smislu nam torej narodnost ni — absolutna.

Pa dalje! Mogoče pa je očitek absolutne narodnosti utemeljen z ozirom na to, kako smo uredili svoje stališče in razmerje napram nacionalizmu kot da nes svetovladni ideji? Vederemo!

Mi ne stojimo niti gospodarsko niti kulturno na stališču neizprosne individualizma. Daleč nam je misel, da smo sami sebi namen, tuj nam je vsak absolutni „jaz“ v smislu Stirnerja in drugih dušeslovnih in gospodarskih filozofov ali theoretikov. Naše svetovno naziranje je ekspansivno in ne samo intenzivno. Mi se zavedamo, da ne pomenimo brez socialne družbe ničesar, mi priznavamo, da smo plod milieueja, v katerem živimo, ne priznavamo pa temu milieueju absolutnosti nad nami in ne odrekamo se ingerenci na ta milieue. Mi se zavedamo svoje socialnosti, mi smo socialni — odklanjamo pa samo pasivnost in povdarjamo svojo aktivno, pozitivno socialno smer.

Za svoje socialno delovanje rabimo pa konkretno torišče. Naj bo to vesoljno človeštvo, celoskupna človeška družba? Je preveč meglen in abstrakten ta pojem „človeška družba“, naš interes na njenem procvitu je preveč oddaljen in posreden, mi ne čutimo pri tem pojmu nobenega notranjega affekta, ki bi prešel v roke in glavo. Naš čustveni aparat čisto drugače zavibrira pri pojmu „narod“.

Narod nam je torej psyhično najbližja skupina človeške družbe, najbližji pa nam je tudi socialno. Na njegovem procvitu imamo neposredni interes, in ta neposredni interes je predvsem čustven; materialni interes igra podrejeno ulogo. Zato smo si izbrali narod za prvo in glavno torišče našega socialnega dela, zato smatramo za svojo dolžnost delati pred vsem za narod. Od tod naše geslo „iz naroda za narod“.

Kakor milieueju sploh, takó torej tudi narodu ne priznavamo nobene absolutnosti nad nami, narod smo določili kot prvi in glavni cilj svojega stremljenja dobrovoljno. Mi smo del naroda in stojimo idejno nad narodom. Zato tudi nismo tako zaslepljeni, da ne bi videli napak in zla v našem in vrlin v tujem narodu. Ni nam vse lepo in čisto, kar se prodaja z etiketo „narodno“ ali „slovensko“ ali „slovansko“ in ni nam a priori proketo, kar je nemškega ali laškega mogoče zato, ker je nemško oziroma laško. Torej niti etično — ali materialno — vrednostni skali, razpredeljeni iz narodnostnega vidika, ne pristojata absolutnost nad nami! V toliko priznavamo splošnim vrednostnim količinam kot so: „dobro“, „poštenje“, „resnica“ itd. celo prvenstvo nad načelom narodnosti! Je torej naša narodnost absolutna?

Gotovo nam je vse, kar je slovenskega, čustveno bližje, da ne rečem: ljubše, milejše, ko pa to, kar je recimo nemškega in podobno, toda — mi ne ljubimo svojega naroda toliko s srcem kakor pa z glavo. Mi nismo

tako zaverjeni v svoj narod kot tista mati, ki je svojemu otroku sproti odpuščala vse grehe, ne da bi ga skušala spraviti na boljšo pot, ali pa tista, ki je svojega otroka raje pustila zginiti od ran nego da bi ga izročila operatorju, ker v svoji ljubezni ni mogla in ni hotela dovoliti, da bi se mu rakovina izrezala, ker bi pri tem — trpel.

Z lažjo in nepoštenostjo ne paktiramo, ako se nam gre za narodov interes, četudi nam je ta nad vse. Ljubše nam je narodovo svetišče sezidano s pošteno pridobljenim, kakor pa ukradenim kamenjem in mi smo prvi, ki bi tako kamenje odstranili, ker ni v pravem interesu naroda!

Vkljub temu — ali še boljše: baš zato — pa povdarjamo v svojem programu slovensko-narodno misel. Radikalno? Absolutno? Kakor sem ravnokar omenil, nič manj kot to! Procvit našega naroda in njegov obstanek je mogoč le, ako se kot tak zaveda, ako je v njem narodnost t. j. čut sorodnosti in skupnosti z gotovim številom ljudij gotovih lastnosti in običajev, razvita do potrebne mere. Narod, ki se ne zaveda svoje narodne individualnosti, nima daleč do popolne asimilacije. Zato v socialno-narodnem delu svojega programa naglašamo potrebo, Slovenstvo oziroma slovensko narodno misel povdarjati.

Da si te afirmacije Slovenstva ne mislimo brezpogojno, sem deloma že omenil. Kar naj bo slovensko, narodno, mora biti tudi dobro, pošteno in resnično. Kdor pravi, da je dober Slovenec, mora biti prej že dober človek. Kajti narodnost nam je kulturni problem, narodnost oziroma narodni čut mora kulturno vzgajati posameznika in ne barbarizirati. Odklanjamo vsak šovinizem in odločno zavračamo demagoški očitek, da je narodni radikalizem — Klofačijanstvo. Ne poznamo narodnega boja, ki bi bil sam sebi namen, ne poznamo tudi uničenja narodnih nasprotnikov à tout prix. Odobravamo in želimo pa ceteris paribus svobodno tekmo naravnih sil v narodih.

Obsojamo pa zato tudi rešitev narodnostnega vprašanja potom državnopravnih in sploh historičnopravnih dokumentov, in naj si bo to češko državno pravo ali Velika Hrvatska ali Velika Srbija, Bulgarija in podobno. Poznamo le popolnoma neomejeno personalno narodno autonomijo, kakor za cele narode tako za posamezni individuum.

Narodnost nam ni kategorični imperativ, kateremu bi se klanjalo vse ostalo. Zaradi narodnosti ne sme nihče trpeti, ne družabno, ne moralno in ne gmotno. Pozdravljamo silni narodni altruizem, udejstvovan v delu in žrtvah za narod, ne obsojamo pa a priori zdravi egoizem, ki stremi le po lastnem blagostanju in sreči. Kajti končno participira na individualnem kapitalu tudi narod. Zato pa tudi obžalujemo kot skrajno nehumano in nekulturno ono „narodno“ oziroma rodoljubno taktiko, proglašati vsako revico za izdajalca in janičarja,¹ ki zaradi gospodarske in sploh socialne odvisnosti ne more izpolnjevati svojih narodnih dolžnostij. Narodni heroizem nam je svet, toda ni naša zahteva in narodnost ne inkvizicija!

¹ Nemčur, štajercijanec, lahon itd.

Pač pa je naša narodna in socialna, pa tudi humana dolžnost, iti tem socialnim pojavom na dno, prestudirati njih vzroke in tam zasaditi operatorki nož. Z vzroki — gospodarsko in socialno odvisnostjo in kulturno zaostalostjo — bo izginila tudi posledica teh vzrokov: naroden irredentizem in odpadništvo. Tako si mi predstavljamo narodno dolžnost in narodno delo! Odtod tista poteza v našem narodnostnem programu, da je cilj našega stremjenja, vzgojiti slovenskega človeka tako, da bo vprašan za nacionale, z z a d o š č e n j e m izjavil: najprej sem Slovenec, potem liberalec itd!

Mislím, da bo dovolj. Ali je še kdo, ki si na podlagi navedenega drzne trditi, da smo pristaši „absolutne narodnosti?“ Naj vstane; če je resen, dobi resen odgovor, če je pa demagoški komedijant, pa nima več prostora med resnimi ljudmi!

RADOVAN KRIVIC:

DIJAK, POLITIKA IN POLITIČNO STRANKARSTVO.

Ne mislimo na dolgo in široko razpravljati o vprašanju,¹ katero bi moralo imeti celo slovensko dijaštvo že zdavnaj rešeno. Navesti hočemo le gola dejstva, prepuščajoč jih čitateljem v pretres: ne samo dijaštvu; tudi širši javnosti, da bi tudi ta uvaževala o vprašanju: ali ima in more biti dijaštvo del te ali one politične stranke; da bi uvaževala dejstva in premišljevala o tej, za ves politični razvoj, tako važni točki. Morda le pride do spoznanja, da naj bo dijak popolnoma prost, da to koristi politiki in političnim strankam samim ter s tem celemu narodu. Šele takšno spoznanje bi pometlo z nekvalificirano agitacijo, s katero se blati nar. radikalna struja in se vabi mlado in neizkušeno dijaštvo v politično strankarstvo.

* * *

Kaj je politika? V VI. letniku „Omladine“ smo objavili pojem politikevede. Danes nam gre za politiko-prakso. Po Ratzenhoferju je politika približno duševni in moralni proces, ki vodi v vsakem človeku pri praktičnih življenskih vprašanjih k odločitvi in dalje k delu. Torišče politike je aktualno, javno življenje socialnih individualitet vseh vrst, od posameznega državljana do države. Tako Ratzenhofer.

To delo gotovo stremi za izboljšanjem na družabnem redu opaženih pomanjkljivosti. Raz različnih stališč se sestavljajo teoretični predlogi in programi. Na podlagi programov (v besedah izražena smer dela) se strnejo enako misleči v stranko, ki hoče ono delo vršiti.

¹ Sicer se je o tem že obširno govorilo v I. in IV. let. „Omladine.“

To dvoje nam je treba imeti pred očmi, če hočemo rešiti naše vprašanje: ali spada dijak v politično stranko ali ne. In: ali je prospešnejše zanj, da je strankar, ali je ugodnejše za njegov razvoj in koristnejše tudi za stranke in s tem za cel narod, če se dijak razvija svobodno brez vsacega apriorizma.

Iz zgornjih par orisov se vidi, da mora vsaka stranka, ki hoče biti upoštevana, nekaj hoteti, ker morala je imeti vzrok svojega postanka. Imeti mora cilj, ki ga hoče z delom doseči. Iz pojma politike-prakse pa je obenem tudi razvidno, kakšne temelje mora imeti to delo, oziroma program tega dela.

Kakor se je rodila vsaka stranka vsled težnje: izboljšati opaženo nepopolnost in hibo družabnega reda, tako si mora vsakdo, ki apelira na označbo „razumni človek“ le tem potom stranko izbrati in v stranko vstopati. Poznati mora že dobro vse razmere, v katerih se nahaja narod; poznati mora vse senčne strani njegovega življenja in delovanja, vedeti in viditi mora, kje je hiba in kje je treba izboljšanja; na jasnem si mora biti, kakšne vrste naj bo to izboljšanje, da bo koristilo celemu narodu, ali saj veliki njegovi večini, nobenemu delu pa, da ne bo v škodo — vse to mora poznati, nato si šele more in sme izbrati stranko, ki vrši delo, ki je v soglasju z njegovimi nazori in načeli.

Kaj ne, kolikim zahtevam mora biti ugojeno, predno se lahko reče: človek je iz prepričanja stopil v stranko. Poznati razmere, življenje, hibe življenja in dela, napraviti načrt za izboljšanje in nato šele si poiskati stranko, ki se njegovim nazorom prilega. Seveda je ob enem z zgornjimi zahtevami spojena tudi ta-le zahteva: popolno poznanje stranke in vpogled tudi tja, kamor žurnalistika ne posega, ker tam se šele najde merilo za etično višino stranke; kajti ta višina se mora vpoštovati in celo na prvem mestu. Koliko napornega duševnega dela, studija in premišljevanja je z vsem tem v zvezi. Vse to je treba imeti pred vstopom v stranko, tako oborožen je treba vstopiti med prve.

In tu postane vprašanje: ali ima dijak, zapustivši srednjo šolo, ali ima visokošolec vse to orožje? Ali more biti tako oborožen? Ne! Nima in ne more imeti; in če ne, tedaj tudi nima sposobnosti, da bi stopal v stranko, ker neoborožen ne bo mogel biti borec, ne bo mogel biti delavec, ker nima moči, ali pa saj veliko premalo. — To uvažujte vsi tisti, ki vabite mladino pod peruti strank, ker vabite jih v temo; zakriti jim hočete solnce in težko bi bilo tako zapeljanim najti zopet pot v svobodo, kadar bi se morda naveličali teme.

Tudi smo čitali zadnjič nekje, da treba, da dijak vstopa v stranko, da se bo tako polagoma izvršila reforma stranke. Lepo vas prosim, kaj pa premore v stranki takšen mladenič? Ali ni v „nevarnosti“, da mu vsak hip kdo vrže v obraz: „socialni embryo?“ Najpreje je treba reformirati sebe in postaviti na noge. Kaj sicer pridobi stranka s tako brezpomembno osebo? Ali preostaja potem dijaku biti v stranki kaj družega, kot stafaža? Ali pa

tega ne prepoveduje akademični ponos? Čast vsacega inteligenta bi zahtevala, da bi vstopal v stranko šele, ko ji more kaj prinesiti. In stranke bi morale težiti le za pristaši, ki bi bili značajni in izobraženi.

Prospeh naroda zahteva, da bi ne bil njegov naraščaj v razvoju za- držan. Če si pa enkrat v stranki brez moči in duševne sile, takrat pa začneš gledati vse le s strankinimi očmi — svojega lastnega prepričanja ne moreš uveljavljati, ker ga žalibog še nisi mogel pridobiti vsled preranega vstopa v stranko in tako postaneš suženj, duševni suženj. Ali ima od takšnega človeka stranka kaj koristi, ali ima kaj koristi narod? Nič, popolnoma nič — ker ta človek je brez lastnih idej, mehaničen stroj drugim.

* * *

To so bili razlogi, ki branijo narodno-radikalnemu dijaštvu, da bi se udingjalo kakšni politični stranki.

Ali je pa to mlačnost, brezbržnost, indiferentizem napram politiki? Mislim, da iz obrazloženega vsak razumen človek jasno sprevidi, da vodi narodno-radikalno dijaštvo globoko umevanje politike in političnega dela ter njegove koristi za narod na tej poti, ki jo je nastopilo: prosto vseh strankarskih vezi, prosto in svobodno na poti, ki pelje k zaželjenemu cilju: dati narodu močnih osebnosti, ki bodo zastavile vse svoje moči v dosego lepše bodočnosti naroda. To na eni strani. Na drugi strani pa je narodno-radikalno dijaštvo že opetovano dokazalo, da se zna vzgajati za bodoče politično delo. Napram vsakemu perečemu časovnemu vprašanju je vedno jasno formuliralo svoje stališče in povedalo svoje mnenje. Vsako slovenskega naroda se tičočo vprašanje je natančno proučevalo. Tako je delalo in tako, bo ravnalo tudi v naprej. Že v prihodnjih številkah bomo začeli zopet obravnavati vprašanja, ki spadajo v politiko, morda svetovno politiko, pri katerih razrešitvi je pa tudi dijaštvo lahko aktivno delujoče.

Čim več je klevetnikov narodno-radikalne struje, tem trdnejše so naše vrste in jasnejši naši cilji. Poti nam ne bodo zagradili in ne razbili naših vrst, ker v to ne zadostuje ignoranca in umazani ter podli nameni.

To so naše misli ob novem letniku.

A. OGRIS:

„VEDA.“

Epikur in Tomaž de Aquino nista izdajala revij, akoprem bi bile cenene moči prepisovalcev mogle zadoščati malemu številu tedanje inteligence. Potrebnost revij in njih upravičenost je pogled na lairizacijo znanosti in demokratizacijo pouka. Njih koristnost sloni na psihološki spremembi duševnega življenja devetnajstega stoletja, na vsaki dan rastoči specializaciji samostojnih ved, da, one so z ozirom na mednarodno sodelo- vanje znanstvenikov in umetnikov neobhodno potrebne. Gotovo, one niso

brez nedostatkov in hib. Njih mnogoštevilnost, od periodičnosti pogojena razkosanost vsebine vesten pregled neizrecno utežkočujejo, one tvorijo že dandanes za večje knjižnice prav siten balast in one so krive v marsičem one znanstvene površnosti moderne izobrazbe. Vsekakor pa pretehta korist daleko slabe posledice. Tudi ne moremo odobravati one modne pretiranosti, ki zvišuje sleherni dan število mesečnikov, polmesečnikov ali pa tednikov. Vsaka nova niansa ali herezija in naj je še takšna umstvena enodnevka se čuti upravičena, razglašati novi svoj evangelij z periodičnimi brošuricami, jemati radovednim ljudem čas in denar; vsak zadolžen nakladatelj se upa rešiti z napol družinskim, lažiznanstvenim časopisom, razširjevanim z barnumsko reklamo. Mnogo ljulike in plevela zadušuje in jemlje življenje resnim periodičnim publikacijam in ovira z odjemanjem gmotnih podpor uspevanje resne znanosti.

Moderne revije so laboratorij novih idej in znanstev, javni kažipotni ob cestah umstvenega napredka. Mladorojene misli najdejo tem potom najlažje legitimacijo svoje upravičenosti v najširših krogih, medtem ko bi jih iz knjig zaznali le nekaterniki, ki se slučajno zanimajo za autorja in njegovo stvar.

Moderne revije so magnetnice sodobne psihe. Sleherni drhtljaj mišljenjskega in čuvstvenega eretizma modernega človeka išče v njih odziva in spodbude, sleherni hipoteza si išče tem potom svoje protivnike in zagovornike. Stoječ med časopisjem in književnim trgom je revija najbolj usposobljena podati sintezo najnovjših gibanj, sistematizovati najbolj pereča vprašanja in pripravljati pot temeljito zasnovanim monografijam. Modernega znanstvenika si skoroda niti ne moremo več pojmovati brez tega pripomočka.

V vsebinski kakovosti revij se zrcali utemeljenost, življenjska sila in življenjska sposobnost znanstvenih, političnih in umetniških skupin, one zaznamujejo kot natančen barometer z osredotočevanjem vseh umstvenih zmožnostij njih napredek in nazadovanje. Program posameznih skupin nahaja v reviji svojo sočasno spopolnitev, ona tvori nekako korespondenco skupinskih članov, ona je nekak permanentni zbor.

Govoriti o pedagoškem pomenu revije bi bilo na tem mestu radi samoumevnosti odveč. Kdor se dandanes zanjo ne zanima in se šteje k inteligenci, se neupravičeno povišuje.

Težko smo čakali in nestrpno smo povpraševali, odkar je prinesel „Slov. Narod“ preteklo poletje notico, da so se našli med Slovenci možje, ki se niso zbalii slovenske umstvene apatičnosti in sklenili izdavanje moderne slovenske revije. Bil je že pojav narodno-civilizacijske patologije. Za Čehi sorazmerno najmodernejši in najomikanejši slovanski narod in brez pomembne moderne revije! Trpeli smo žejo po širši svetovni naobrazbi, naši znanstveniki pa so morali drug za drugim v diasporo in krepiti tuje moči. Delali smo za tujo slavo in sprejemali kot miloščino umstvene pridobitve, pri kojih smo sodelovali.

In napredna misel na Slovenskem? Kot zapuščeno dekle, ki je zablodilo v napol barbarske kraje! „Rimski Katolik“, „Obzornik“ in „Čas“ so si prisvojili monopol znanstvenega delovanja in podali našemu umstvenemu

življenju značaj, ki težnjam naše inteligence nikakor ni odgovarjal. Morali smo se posluževati leposlovnih časopisov, delati kompromise, cepiti in raztrošati naše moči, o usredotočenju znanstvenega dela na podlagi širokoobzornega kritizma ni bilo ni govora. Dr. Jakob Sket je poskusil s „Kresom“, potem pa je zopet spala slov. znanstvenost spanje pravičnega.

In zato je bilo, ko je došla prva številka „Vede“ naše veselje tako iskreno in tako veliko. Začutili smo, da smo napravili odločen, velik korak naprej. Liki „Veli Jože“. Zavedli smo se mladočilih naših močij, položili smo temeljni kamen svetišču domorodne znanosti.

To ne pomeni omalovaževanje prejšnjih poskusov. Pravniške in zgodovinske vede so imele svoje lastne organe, filološke, folkloristne, politične itd. znanosti so pospeševali važni časopisi, „Matični Zborniki“ in „Letopisi“ in manjše poljudne publikacije, ampak čegar je nedostajalo in kar smo toli pogrešali, to je bilo širokoobzorno ozadje, strogoznanstvena kritika, temeljita metodika in ona vsestranska poglobljenost v psihološko skupnost in pogojenost moderne vede, kakor je ne more pogrešati sodobni izobraženec. In v tem leži pomembnost „Vede“, to je legitimacija njene potrebnosti. Kakor naša blažena „samokranjska“ politika, je bila tudi naša znanost le znanost vaškega zvonika. Bilo je tako prijetno v zaduhli sobici ozkosrčnega patriotizma in bali smo se v svet, bali smo se lastnih naših močij. Kakor umetnost tudi moderna znanost ne more obstojati brez svobodnega razmaha, vsaki konfesionalni in narodnostni predsodek zasenčuje globoke vezi, spjujoče v veliko mišljenjsko celoto vse znanosti, ki podaja življenjski nazor modernega človeka.

Kot edini in prvi znanstveni periodični zbornik na Slovenskem je morala „Veda“ seveda osvojiti najširši delokrog. Naravoslovne, državno-pravne, socialnopolitične, gospodarske in modroslovne znanosti, iz vseh teh področij bode morala podati v šest letnih zvezkih najaktualnejše razprave in informacije za slovensko inteligenco. Vsa kulturna vprašanja, ki imajo drugod specialne revije, razmotrivati v eni sami dvomesečni publikaciji bode prvotno za mali naš narod zadoščalo in „Veda“ bo v tem oziru izvrševala spočetka pionirsko delo. V tem leži velika nevarnost, ki je upropastila mnoge revije, ki so hotele združiti vse in podajati vse, pa so zapale polagoma žurnalističnemu reporterstvu, tako da tvorijo le še nekaj večji časnik, informujoč občinstvo z par brezpomembnimi, nerazumnimi stavki o najnovejših kulturno-znanstvenih pojavih. One hočejo vsebovati vse, a ne povedo ničesar. Non multa sed multum. Ako se bo pa jugoslovanska vzajemnost na polju znanosti, kakor se kaže v programskem seznamu imen „Vede“ kazala tudi v dejanskem sodelovanju, bodo razmere vsekakor pospešile specializacijo posameznih področij. Kmalu bo nastala potreba po posebni širši jugoslov. pravni, sociološki in ekonomski politični reviji, „Veda“ pa bi bila strogo modrosloven zbornik. Lastna slovenska univerza in reciprociteta z zagrebškim vseučiliščem bi osredotočile znanstveno delovanje na vsem slovanskem jugu in zbrane moči bi potem mogle proučevati toli zapletena kulturna, jugoslovanska vprašanja. Na vsak način pa je literarna

kritika v „Vedi“ že sedaj odveč in bi jo lahko prepustila trem beletrističnim časopisom.

Nasprotno pa bode morala „Veda“ gojiti v najširšem smislu kritiko pravnih, socialnih, gospodarsko političnih in modroslovnih problemov, ki se nanašajo na sedanjo jugosl. neurejenost. Vfhotapilo se je pri nas zadnja desetletja tako samozadovoljno in zakrknjeno polovičarstvo, taka nejasnost in zbežanost o vsečemur, da se hoče približevati duševno življenje uprav orientalni brezbržnosti. Vzbuhati v širših krogih zanimanje za svetovne in domače kulturne probleme, podajati jedrnate informacije o najbolj perečih vprašanjih ter vzbuhati iniciativo mladih sil, to bode morala biti ena izmed prvih zadač nove revije. Treba bode prodrati budistovske templje, v kojih je slavila jugoslovanska malomarnost dozday samo sebe, „Veda“ naj bo Diogenova svetilka mlade generacije.

Ako bode ostala „Veda“ svojemu programu zvesta in se obdržala na višini prve številke, jo bodemo mogli samozavestno staviti ob bok velikim svetovnim revijam in da ne bo samo vztrajala na sedanji višini temveč se izpopolnjevala in narastla v mesečnik in štirinajstdnevnik, zato jamčijo možje, ki so jo poklicali v življenje.

Nedostatki in hibe prve številke, so pri za nas tako novem podjetju razumljive. Razvidno je pa na prvi pogled, da veje iz celote čil, modern duh. Članki dr. Rostoharja, dr. Žižka in dr. Vošnjaka bi mogli delati čast najekskluzivnejše znanstvenim svetovnim revijam, kakor Mind. Rev. de l' économie et politique itd. Kritike naj bi se nanašale samo na najnovejše in vsestranski uvaževanja vredne knjige, drobno gradivo naj se omeji na najnujnejše, jugoslovanskih razmer se tikajoče informacije medtem, ko bi se morale glavne razprave oklepati vsekakor bolj metodične, stroge znanstvenosti, nego li poljudne pisave, ako je slednja poglobitvi problema na kvar.

Z „Vedo“ smo storili važen korak k udejstvitvi vseučiliških naših stremljenj, dokumentovali bomo jugoslovansko vzajemnost na znanstvenem polju in podali inozemstvu izpričevalo o kulturnosti našega naroda. Nikdo pa, ki bode zavračal vseučiliške naše zahteve pod pretvezo nesposobnosti slovenskega jezika in pomanjkanja znanstvenikov, se ne bode mogel več ubraniti smešnosti, strankarske ignorance in protikulturnosti.

@@

PISMO IZ CÖLN-A.

Trgovina in industrija sta važna faktorja v življenju vsakega naroda. Vendar pa je treba zato izobraženih delavcev in to uvidevajo najboljše Nemci, ki zavzemajo danes na svetovnem trgu že drugo mesto. V Nemčiji je pri velikanskih dimenzijah, ki jih zavzemata trgovina in industrija, potreba trgovske in narodno-gospodarske izobrazbe tolika, da obstoja danes že 5 visokih trg. šol, ki so vse jako mladega datuma in

dobro obiskane. Popolne vis. trg. šole (Handelshochschule) so v Cölnu na Renu, v Berlinu, v Leipzigu, v Mannheimu in v Münchenu, otvorjena lansko jesen.

Že nekaj let se opaža med slovenskim dijaštvom zanimanje za trgovski in narodno-gospodarski študij. Na eksportni akademiji dunajski, na trg. akademijah v Pragi, Gradcu in Trstu študira vsako leto po več Slovencev, dasi je v interesu našega naroda, da bi to število znatno poskočilo. Plašiti se, da bi po prestanem študiju ne mogli dobiti v domovini kruha, je odveč. Ravno slovanski jug se v gospodarskem oziru dviga. Trgovina in industrija sta v razvoju, zato je potreba domačih moči velika.

Šole so od tujcev zelo dobro obiskane. Izmed Slovanov imajo posebno močne visokošolske kolonije Bulgari. Želeti je, da bi tudi Slovenci, posebno oni, ki se posvečajo trg. študiju, obiskavali vsaj nekaj semestrov tuje vis. šole. V resnici je razveseljivo, da slovenska kolonija v Cölnu lepo narašča. Slovenci, 8 po številu, smo si osnovali klub „Gorjup“, imenovan po slovenskem mecenu na Reki. Klub se radi finančnih težkoč ne more povoljno razvijati, vendar pa se vrše redno predavanja klubovih članov in snuje se tudi že strokovna knjižnica.

Dne 21. januarja so priredili člani zabaven večer, katerega so se udeležili profesorji Bourgeois, Bodin, Lorck in Lombardo, jugoslovanski akademiki in nekaj Čehov.

Pravi vzrok, da je število slovenskih visokošolcev tako majhno, je nepovoljno gmotno stanje našega dijaštva. V Nemčiji pa je študij celo dražji ko v Avstriji, zlasti če vpoštevamo visoko šolnino (semestralno 250 M.), za katero dijaku-tujcu ni oproščenja. Dijak, ki študira v Cölnu rabi povprečno 85—100 M. (t. j. 100—120 K).

Stanovanja se dobe od 22 M. naprej z zajutrekom in postrežbo. Stanovanja s popolno oskrbo (ein Zimmer mit voller Pension) pa so razmeroma draga od 75 M. naprej. Dijaštvo se hrani ali doma ali po restaurantih ali pa v takozvanih „Privat-Pensionih“. Dijaških kuhinj ni. V restaurantih se dobi v abonementu obed za 1 M. V privatnih kuhinjah stane obed mesečno do 25 M., večerja do 15 M; vendar pa si lahko vsak večerjo ali doma naroča ali sam kuha. Drugi stroški kot kurjava, luč, perilo itd. mesečno do 15 M.

Cölnska vis. šola ustreza vsem zahtevam v vsakem oziru. Med učnimi močmi so znanstveniki svetovnega imena n. pr. prof. Weber, Hassert. Med semestri se vrše manjše ekskurzije v industrijske predele Nemčije, Belgije in Francije. Ob velikih počitnicah pa daljša poučna potovanja (lansko leto v Združene Države), seveda ob znižanih voznih cenah in s podporami.

Tovariši pa, ki bi potrebovali natančnih informacij glede vožnje, študija in drugega naj se obrnejo na naslov: Akad. Klub „Gorjup“, Cöln a./Rh. Severinstrasse (Gasthaus Torsy I). Fran Lokar, stud. rer. merc.

SLOVENSKO DIJAŠTVO.

Prosvetni odsek za slovenjebistriški in konjiški okraj. Novi odbor (Oml. VII, 191. str.) je skušal spraviti delo v tek, kolikor se je dalo v kratki dobi božičnih počitnic. Vse tri knjižnice je na novo uredil in izpopolnil z novimi knjigami, predvsem črešnjevsko knjižnico. Nadaljne korake stori v Veliki noči! V Slov. Bistrici je priredil odsek v zvezi s tamošnjimi diletanti veseloigro „Gospod svetnik“. Uspeh je bil zelo povoljen, zlasti v moralnem oziru. Prebitek prireditve 8 K 21 v. Odsek se je udeležil po svojih članih tudi občnega zbora slovenjebistriške čitalnice ter podal nekaj konkretnih predlogov. Odseku bode v letošnjih počitnicah delo olajšano, ker stoje njega finance veliko bolje; sprejel je od „Kluba napr. akad.“ v Celju 70 K za izpopolnitev knjižnic. V knjižnicah je ostalo 17 K 88 v. M. B. L.

Idrijski odsek »Prosvete« je ob božičnih počitnicah ustanovil svojo znanstveno knjižnico, ki se nahaja v prostorih „Delavskega bralnega društva“, katero je rade volje pripustilo svojo sobo. Odsek se imenovanemu društvu za prijaznost najtopleje zahvaljuje. Knjižnica ima poleg Ellen Keyeve, Masaryka, Oppelna, Domeschkeja, Björnsona in drugih tudi celo zbirko „Die Gesellschaft“ z izbornimi monografijami. Nabavi si najprvo glavne predstavitelje slovenskega slovstva in najlepša dela tehnične literature s splošno vsebino.

»Slovenija«. Po božičnih počitnicah se je začelo v „Sloveniji“ znova prav živahno življenje. Izobraževalni klub, ki je bil tekom preprirov v društvu nekako zadremal, se je pod načelstvom tov. iur. Iv. Sajovica nanovo konstituiral in prireja odslej redna predavanja vsak četrtek ob 1/2 8. uri zvečer v društvenih prostorih. Tačas ima t. iur. Sajovic ciklus predavanj o socializmu; dozdej nam je predaval trikrat in sicer dne 9. svečana o temi: „Kulturna družba XIX. stoletja in njene tendence“ (uvodno predavanje), dne 16. svečana o temi: „Utopistični socializem in njegovi izrastki“ in 23. svečana o temi: „Realistični socializem“. Dne 21. svečana ob navadni uri je predaval v društvenih prostorih tov. med. Vek. Zalokar: O temeljih nar.-rad. programa. — Vsa predavanja so dostopna tudi nečlanom.

„Slovenija“ je stopila v zvezo s tukajšnjim slov. izobraževalnim in podpornim društvom „Zvezda“; več Slovenijanov sodeluje pri prireditvah „Zvezde“ deloma kot pevci, deloma pri dramatičnih predstavah kot igralci.

Lojze Zbačnik.

»Odbor Slovenije« se je po volitvah na občnem zboru dne 8. svečana rekonstruiral takole: predsednik iur. Stanko Virant; podpredsednik iur. Radovan Brenčič; tajnik iur. Rado Prešeren; blagajnik med. Božidar Küssel; knjižničar med. Lojze Zbačnik; gospodar phil. Jože Rus; arhivar phil. Lavoslav Čermelj; namestnika iur. Lev Kaisersberger in ing. cult. Rudolf Wisiak; pregledniki iur. Ivan Sajovic, phil. Fran Vrhovnik in med. Vekoslav Zalokar.

»Adrija«. Izobraževalni odsek je priredil sledeča predavanja: tov. Jurečko: O anatomiji in fiziologiji spolnih organov (2 krat); tov. Weixl: O spolnih boleznih. Manjšinski odsek je imel dva debatna večera in dve predavanji. Predaval je tov. Bohinjec: O Beljaku in okolici ter tov. Mačkovšek: O Kočevski in Kočevarjih. Zabavni odsek je imel tri čajeve večere. —

„Adrija“ slavi letos petletnico društvenega obstoja. Ob tej priliki priredi 4. marca slavnostno zborovanje, dne 7. marca pa akademijo s plesom.

»Adrija« je s februarjem premenila društvene prostore. Začasno — do maja — je društvo sedaj na Kr. Vinogradih. Naslov: Adrija, Kr. Vinohrady Šmilovského 7.

SREDNJEŠOLSKI VESTNIK.

Narodni radikalizem in srednješolske oblasti. Pred par leti se je zgodilo, da je deželni šolski svet kranjski prepovedal dijakom čitati „Omladino“ — seveda „Zora“ in „Mentor“ se smeta čitati. Je očitno, da hoče deželni šolski svet kranjski tem potom olajšati širjenje klerikalnega fanatizma med srednješolsko dijaštvo in na vsak način zapreti pot nar. radikalnim idejam. — Tako deželni šolski svet na Kranjskem.

Pretekli mesec se je pa zgodil tragičen slučaj na dveh spodnještajerskih srednjih šolah v Mariboru in Ptujju. Kot povsod so tudi tu med dijaštvo, kljub vsem zaprekam prodrle zdrave narodno-radikalne ideje. Dijaki so razumeli glavni cilj narodnega radikalizma: s samoizobrazbo izpopolniti elementarno šolsko izobrazbo, in da bi bilo delo uspešnejše, se je sešlo par tovarišev iz Maribora in Ptujja v prijateljskem sestanku, da bi se pogovorili o svojem hrepenenju, svojih težnjah in ciljih. Sešli so se v Ptujju, nič hudega s'uteč v narodnem navdušenju in narodni zavesti. Na denunciacijo nemškega Mihelna, ki je skrbno pasje zasledoval vse, ter jih po imenu naznanil na ravnateljstvo, so se začele preiskave, ki so vedle do naravnost krute, brezobzirne in krivične kazni — dva dijaka sta bila izključena v Ptujju in dva v Mariboru. V Mariboru so glasovali za izključitev trije slovenski profesorji. Škandal in sramota vam — ponižne duše! Dobro ste dokumentirali praznoto svojo in svojo absolutno brezidealnost. Ali ste že pozabili na čase, ko ste se najbrže tudi vi zbirali k prijateljskim sestankom, čeravno ni bilo to v duhu zastarelega disciplinarnega reda? Morda ste pa vi živeli tako prazno življenje, da nikdar niste čutili nobenega hrepenenja za ideali, nobenega hrepenenja, ojačiti svojo dušo, svoj razum, skratka: svojo osebnost. Morda! Toda zato pa še nimate nobene moralne pravice soditi tako kruto dijaka, učenca, kateremu ste sicer profesorji, drugače pa globoko pod njim — kar se idealov in težnje po lepšem in boljšem tiče. Ne bo imel teka avanzma, ki ste ga morda skušali s to svojo sodbo doseči. Ne bo imel, ker gnjev in solze nedolžnih dijakov, pahnjenih z vašo pomočjo v nesrečo, vam bo grenil požirke.

Tovarišem, ki so tako kmalu začeli trpeti muke zaradi svojih idej, pa kličemo: ne obupati. S stisnjenimi zobmi in povečano energijo na šolsko delo. Saj bo kmalu minila ta doba. V hudi zadregi se pa obrnite le z zaupanjem na nas. Ne bomo pozabili, da ste preganjani radi idej, ki jih zastopamo tudi mi in naše glasilo.

Krokodilove solze »Slovenca«. Ob priliki izključitve naših štirih tovarišev je „Slovenec“ hinavsko zavil oči, iz katerih so začele kapati krokodilove solze. Namen njegovega dopisa je bil očividni: ostrašiti dijaštvo pred narodnim radikalizmom. Hinavstvo brezobrazno! Delal se je tako, kakor bi ne vedel, da bi bila ena tretjina manj dijakov že na gimnazijah, če bi izključili vsacega, ki se udeležuje klerikalnih sestankov! Seveda, saj danes pravzaprav teh sestankov ni več treba imeti na tihem, ker da ne eksistirajo oblastveno pripoznane marijine kongregacije, katerih namen je: dijaštvo prepojiti s klerikalnim duhom in s sovraštvom do vsega naprednega. Poleg tega si je pa „Slovenec“ z dne 23. jan. dovolil par laži, češ, da so bili dijaki zapeljani od nekoga k sestanku. Dalje namigava „Slovenec“ češ, da je z vsem tem v zvezi dr. Ljud. Pivko. Res je pa, da dr. P. o vsem tem ni vedel niti besedice, ampak je o vsem tem zvedel šele pri preiskavi. Torej ni on dal nobenega povoda za širjenje narodno-radikalnih idej. Ravno tako pa laže „Slovenec“ češ, da je „shodu“ (o shodu ne more biti govora, to dopisnik dobro ve!) „kumoval“ dr. Fermevc. Ta je pa le slučajno prišel

v ono družbo, ko se je že odpravljala domov. „Slovenec“ tudi zelo silno hinavsko povprašuje, kako je prišel govor pred prof. zbor. No, čisto enostavno: tovariš, ki je imel „govor“, je bil tako prepričan, da v teh pogovorih, ki so se vršili na onem prijateljskem sestanku, ne more biti nič obteževalnega, da jih je pisane izročil sam profesorju, ki je celo zadevo preiskoval. Seveda profesor vsega tega idealizma ni mogel razumeti — je pač hudo, vsi nimajo smisla za kaj družega, kot za kruh —. Tovariša osmošolca ni mogel nihče zapeljati, ker on z nikomur ne občuje, pač pa toliko pridneje študira in bere. Seveda so takšni ljudje „nevarni“. Prepovejte idejam pristo pot, in nihče ne bo zapeljan! Če se vam to posreči?! — Mislim, da tovariši srednješolci ne pojdejo na lim pobožnega, dobrohotnega „Slovenca“, ki je svoje veselje nad nesrečo ubogih žrtev skrnil v krokodilove solze.

Nasilnosti od strani ravnateljstev na nar. radikalne srednješolce. Ob priliki preiskav radi prijateljskega sestanka v Ptuj, sta bila dva tovariša, eden v Mariboru, drugi v Ptuj, prisiljena podpisati protokole, v katerih so bile izpovedbe, ki jih tovariša nikdar napravila nista. Eden izmed tovarišev je dobil na spričevalo opazko s približno sledečo vsebino: da je izključen radi udeležitve na političnem shodu (kar dve neresničnosti) in ker je bil pripravljen prevzeti predsedništvo novega ustanovljenega društva. — Takšna nasilja zagrešujejo pedagogi in hočejo, da jih ima dijaštvo v respektu!

Mariborsko dijaštvo se je letos prav pridno oprijelo narodno-obrambnega vprašanja in češčine. Pozna dobro pot in nalogo slovenske mladine. Odtod jeza renegatov in klerikalcev.

Nemški šolski kurzi za ski na Češkem. Zveza nemških sportnih društev na Češkem je sklenila prirediti za dijaštvo ski-kurze po celem nemškem ozemlju na Češkem. Podjetje podpira deželni šolski svet, naučno ministerstvo in 8. pražki korpskomando. Priglasilo se je z 68 zavodov 1932 dijakov. Proti nezgodam je dijaštvo zavarovano. Vodja kurzov, profesor Werner opozarja na novo vzgojevalno sredstvo te organizacije v svrhu telesne in duševne vzgoje in na njen velik pomen v narodnem in gospodarskem oziru. Revnim dijakom so se priskrbela prosta mesta. — Pri nas pa so na nekem zavodu prepovedali football-klub.

SLOVANSKO DIJAŠTVO.

Klerikalizem na jagelovski univerzi v Krakovu. Čimdalje bolj se odkrivajo razmere na univerzi v Krakovu. Tu ima največjo moč klerikalizem, ki dodobra skrbi zato, da zasedejo vse važnejše stolice klerikalni agitatorji. Med tem, ko najvažnejše, za poljski narod najneposrednejše stolice (zgodovina Poljske, poljska literatura) niso dovolj zasedene, ima devetdeset bogoslovcev 10 profesorjev. Dijaštvo je že dlje časa zahtevalo, da se ustanovi tudi stolica za socialne vede, za vede, ki so najmodernejše in najbolj življenjske. Senat je tej zahtevi po dolgem času ugodil toda tako, da je to stolico ustanovil pri teologični fakulteti, in to mesto podelil neznanstvenemu klerikalnemu hanswurstu, kakor je imenoval poslanec Daszynski patra Zimmermanna, čegar literarno in znanstveno delovanje je dosedaj obstajalo v tem, da je napisal par brošur proti socializmu ter senzacijo vzbujajočo knjigo „Moja gospa“. Ta svoja predavanja je pa pater Z. oglašil tudi publiku. Namen je jasen: zanesti klerikalno agitacijo med dijaštvom ex cathedra. Dijaštvo seveda tega ni moglo mirno gledati. Ono zahteva stolico za sociologijo, dobi pa stolico za klerikalizem!

Stavka visokošolskega dijaštva v Krakovu. Dijaštvo je protestovalo proti imenovanju nekvalificiranega agitatorja. Imelo je zborovanja, protestne shode; posledica: relegacija treh tovarišev in oster ukor okoli 300 dijakom, izmed katerih mnogi ne bodo sprejeti pri novem zapisovanju. Proti temu discipliniranju je dijaštvo nastopilo s stavko.

DIJAŠKO-SOCIALNI VESTNIK.

Podporno društvo za slov. visokošolce v Pragi. — Iz letnega poročila za upravno leto 1909/10 posnamemo sledeče: Društvo je v preteklem letu sicer napredovalo, a ne v taki meri kot l. 1908/9. Društvo je vršilo nalogo deloma le z ozirom na izvanredne dohodke, na katere se pa ne more zanašati. In res so isti letos izostali, tudi mnogo stalnih dobrotnikov je izostalo — a število prošnjikov še ni bilo nikdar tako veliko, kot je ravno letos. In ker je velika večina dijakov navezana na podp. društva, je posledica čisto jasna: dijaštvo je pognano lačno na cesto.

Čudimo se res, čemu domovina ravno na praško podp. društvo tako pozablja? Mar zato, ker je ravno to dijaštvo v počitnicah pri vsaki narodni priredbi najbolj agilno in dnevna tarča klerikalnih napadov? Ko bi se ne usmilila tujina tega dijaštva, bi jih moralo iti 90% domov.

Dohodkov je imelo društvo to leto 7130 K 37 h, izdatkov 6792 K 80 h. Podpore je delil odbor v svrhu največje pravičnosti pri razdelitvi na predloge dijaškega odbora. Največ je prejelo društvo iz Štajerskega (2457 K), iz Kranjske 1850 K (90% iz Ljubljane), iz Češkega 1482 K, Dol. Avstrijsko 566 K (min. 500), Primorsko 327, Koroško 152 itd. — Štajerska daruje torej 35·83%, Kranjska le 26·98% in Češka 21·61%.

Ustanovnikov šteje društvo 44; polovica je Čehov. Tudi rubrika „redni udje in dobrotniki“ kriči. V nemškem Celovcu je 46 dobrotnikov, v „slovenski“ Gorici 8, v Kranju 2, in občina, v Kamniku 2, občina ne daruje nič. To povdarjamo, ker je v vrsti dobrotnikov 11 čeških občin. V Novem mestu 20, občina tudi nič; v Radovljici 2 in posojilnica, občina nič; v Idriji 3 in občina (20 K). In tako gre ta mizerija naprej; iz mesta Škofje Loke n. pr. je poslala samo ena gospa 3 K.

Ne bomo ubirali elegičnih strun: kdor pravi, da dela za narod in domovino, vé, kaj mu je storiti. Darove sprejema dr. Karl Šebesta, advokat, Praga II., Spalena ul. 9. — Dijaštvo, ki danes strada in zmruže po Pragi pa kličemo: Zavedaj se že vendar enkrat gesla: „Dijaštvo sebi!“ Kaj ima narod od inteligence, ki je v mladosti gorela navdušenosti za njegove svetinje, ko pa je njeno energijo strl glad in ji vzel vsak višji polet? Malodušneže, vladne podrepnike, renegate. Zato: Dijaštvo sebi! A. R.

Klerikalci bojkotirajo »Podporno Društvo v Pragi«. Tudi o tem govori poročilo dovolj jasno. Med ustanovniki ni nobenega klerikalca. Sploh znašajo vsi dohodki klerikalcev 37 K in sicer je darovala koroška duhovščina z objemom Mohorjeve družbe in dr. Brejcem 25 K, štajerski 3 duhovniki skupno 6 K in s Kranjske edini katehet dr. Pečjak 6 K. Prepričani smo pa, da tudi med temi darovalci vsaj polovica ni klerikalna. Dokaz: Koroška 25 K, Kranjska 6 K. Poleg tega imajo klerikalci svoje umazane prste še pri raznih zavodih, v občinah, posojilnicah, okrajnih zastopih zraven, da preprečijo podporo. Neka slov. klerikalna občina je kar vrnila prošnjo za podporo. Društvo pa kljub temu podpira tudi „Danovce“ in celo svojega zastopnika ima „Dan“ v dijaškem odboru (ironija!) Komu ne pridejo na misel „Slovencu“ tako priljubljene besede: „Farji so ga zredili!“ Denarja, ki ga daje deželni odbor, pa še vendar ne moremo smatrati za klerikalnega.

Gmotno stanje slov. gimnazijcev v Mariboru.

Razred	I. B	I. C	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.
Hrano in stanovanje plačujejo sami	31	25	27	12	18	17	13	15	8
Hrano in stanovanje v Alojzijevišču			10	13	13	13	12	8	10
Dij. kuhinjo poseča	6 z 31 ob.	11 z 58 ob.	13 z 57 ob.	7 z 33 ob.	7	6	1 z 4 ob.	3 z 5 ob.	6 z 20 ob.
Gimnazijsko podporno društvo				1 2 obeda		3 6 ob.	1 2 obeda	3 9 ob.	7 14 ob.
Štipendije ima						3	3	5	2
Obedi v bogoslovnici	1 1 obed								
Obedi v frančiškanskem samostanu	1 1 obed			3 12 ob.		1			3 6 ob.
Obedi v priv. hišah	1 2 obeda	1 3 obedi		1 2 obeda		2	1 7 ob.	4 9 ob.	4 20 ob.
Obedov nimajo								1 2 obedov	1 1 obeda
Opombe:	Stanovanje, večerjo in zajuterk plačujejo dijaki sami. V višjih razredih večina dijakov instruiira.								

Prinašamo to zanimivo statistiko, ki pa seve še ni popolna, z željo, da nam jo tovariši tudi z drugih zavodov določijo po približno tem vzorcu. Preiskati hočemo socialno stanje srednješolcev, ki nikakor ni najboljše, kot kaže n. pr. mariborska statistika: en osmošolec nima enega obeda, sedmošolec pa dveh. Če pomislimo, da imajo v Mariboru nerazdeljen pouk, vidimo kako bedno življenje imajo naši srednješolci. Malo bolj bi se mariborski gospodje že lahko pobrigali za mladino!

VESTNIK ZA KNJIŽEVNOST IN UMETNOST.

Dr. Ivan Lah: Brambovci. Zgod. roman, (Knezova knjižnica Matice Slov.) — Iz tihe globoke ljubezni do naroda in do rodne dolenske grudi kot „Vaška kronika“ je izšlo tudi to največje Lahovo delo. Ni nam sicer še mogoče obširnejše govoriti o delu, ker celotno bo ležalo šele prihodnje leto pred nami. Takrat bomo šele mogli iskati, v koliko so dejanja in življenje posameznih oseb posledica njih značajev. V kolikor danes lahko govorimo o tem je to, da je mišljenje in delo vseh teh ljudi, od Kristijana preko Muhiča do Egidija, posledica življenja in mišljenja dobe „Brambovcev“. Semintja govori pisatelj besede, ki se slišijo kot očitke oni dobi in onim ljudem, ki niso razumeli trenutka, ki niso pomislili in premislili, kje je domovina. Imeti moramo pred očmi ono dobo in takrat se ne bo zdel roman prazen (kakor se je glasila „kritika“ v D. in S.) ampak lepa, verna slika dobe, ki jo je hotel pisatelj naslikati za jubilej Napoleonove dobe. —

Vom Studium und vom Studenten. Ein Almanach. „Akademischer Verband für Literatur und Musik in Wien“ je izdal knjigo pod gornjim naslovom, ki so jo nemški listi in revije vzprejeli z velikim zadoščenjem, kakor veselo sporočilo in mlado upanje, da se izboljšajo razmere med nemškim akademičnim naraščajem. Knjiga ima tri dele: v prvem je leposlovno gradivo, v drugem so razprave dijakov, nanašajoče se na dijaško vprašanje, v tretjem enake razprave od pisateljev in visokošolskih profesorjev.

Predvsem nas zanimajo razprave. „Dijak in politika“, „Dijak v političnem boju“, „Dijaška čast“, „Samoizobrazba“, „Dijak in ljudstvo“, „Akademično popivanje“, „Dijak in njegovo razmerje k alkoholu in prostituciji“, „Couleur“ itd. Sami naslovi že kažejo, da se v knjigi obravnavajo theme, ki jih je narodno-radikalna struja preučila v svojem početku in se o teh vprašanih točno izrazila. Tudi knjiga obravnava vsa ta vprašanja v reformativnem, moderni kulturi odgovarjajočem duhu. Dijaštvu se priporoča temeljito proučevanje politike po eni strani, po drugi zopet se vsako vmešavanje v aktivno politiko pred popolno duševno dozorelostjo označuje za nezdravo in nesmiselno. In besede: *Wie verschieden man auch über unser öffentliches Leben denken mag, ein Übel wird ehrlicherweise niemand leugnen wollen: es ist das allmähliche Verschwinden des gebildeten Mannes aus dem politischen Treiben* (str. 192.). — se jasno spričujejo tudi na obskurni slovenski politiki z nje reprezentanti in z nje posledicami. — Burševska razbrzdanost se javno graja; vendar je zanimivo zasledovati, kako globoko vkoreninjene morajo biti veseljaške navade v nemškem dijaštvu, da se jim v nobeni razpravi ne napoveduje odločen boj. Ganljivi, romantični spomini na stare običaje branijo, da bi se napovedal boj „vitežki obrambi časti“ potom prelivanja krvi in da bi se toliko omejilo in odpravilo neizmerno uživanje opojnih pijač. Boj alkoholu, boj prostituciji, največjim uničevalcem mladih sil, vzgoja trdne volje, samoizobrazba itd. — vse te parole ponavlja, razširja in udejstvuje narodno-radikalna struja že deset let. —

Odložili smo knjigo tudi mi z zadoščenjem, ker že pred desetimi leti je izšla naša, sicer tanjša a jasnejša brošura: „Iz naroda za narod!“

Spake. Spisal dr. V. Korun. Izdal in založil Kleinmayr in Bamberg. Ljubljana 1910. „Spake“ so doživele zelo različno oceno. Značilno je, da v profesor-skih krogih niso našle milosti. To bi bilo zanje priporočljivo, ko bi pisatelj sam ne bil profesor. V veliki literaturi bi „Spake“ komaj prišle v poštev, pri nas pa se mora z nekako hvaležnostjo sprejeti vse, kar pride na književni trg; da vsaj sploh kaj pride. Vse ne more biti po Cankarju, variato delectat, pravijo. So ljudje, ki zahtevajo lahke literature in se vesele na podlistke „Slov. Naroda“, katerih največji humorist je Rado Murnik. Tem bodo tudi „Spake“ po volji, ako jih ne bo utrudil tuintam dolgovezni slog, ki pa je dobro premišljen in opiljen. Pisatelj pa je hotel menda ravno s tem doseči to, da je pokazal pedanta-humorista, ali boljše, kako je človek na zunanje lahko pedant in filister, recimo tudi profesor ali kaj podobnega, v srcu pa še vendar trepeče življenska žilica in se smeje vsej pedanteriji. Ni to vselej, včasih je. In lahko se smeje, kdor ni še v srcu filister. Tudi ljudje ga imajo radi, ker vidijo, da še ni izgubil vsega smisla za življenje.

Zbirka slovenskih citatov in aforizmov. Zbral Stanko Klepec. Izdal in založil Kleinmayr in Bamberg. Ljubljana 1910.

Lepa zbirka. Čez 1000 citatov večjih in manjših. Tudi cena ni visoka. Knjiga priporočljiva vsakemu, posebno onemu, ki sam nerad čita cele knjige in še bolj nerad zapisuje citate. Razporedba po začetnih črkah se je grajala in res ni najboljša, toda kazalo nam pomaga kmalu najti kaj primernega.

Citati so dobro izbrani, najlepše misli, kar jih imamo v svoji književnosti. Ne vse, tudi ne od vseh najlepše, vendar . . .

Težko je ustreči vsem, toda z zbirko je ustreženo večini. Pokaže vsakemu. da nismo brez misli in mislecev.

ŽENSKI VESTNIK.

Splošno slovensko žensko društvo je imelo svoj občni zbor. Pokazal je, kar smo trdili svoje čase: manjka notranjega dela. Ona javna predavanja ne zakrijejo te notranje praznote. Za javna predavanja lahko skrbe druga društva, žensko društvo bi moralo gojiti notranja predavanja z ženskimi močmi, obdelavati ženska vprašanja, debatirati. Ne rečemo, da je krivo tu samo društvo, vemo, da leži vzrok v našem žensstvu, toda tu bi bilo treba zmagati letargijo, apatijo in drugo. Tako bi na primer dr. Korunovo predavanje o ženski volilni pravici moralo biti notranje in bi se moralo o njem debatirati, pa tudi protestirati proti novemu volilnemu statutu, ne pa po nepotrebnem kritizirati predavanje samo, ki je bilo vsaj kolikortoliko informativno in je nudilo mnogo snovi te debati. Želeti bi bilo o tem izpremembe na korist društva in našega žensstva.

Slov, žensko društvo in njegove članice v Trstu in v Gorici so podale na deželni zbor obenem z drugimi ženskimi avstrijskimi društvi njim na čelu „Češki ženski klub“ peticijo za izpremembo § 30. društvenega zakona (da smejo biti ženske članice političnih društev) in za odpravo § 7. volilnega reda, ki izključuje žene iz volilne pravice.

RAZNO.

Obrambni muzej. Razposlali so se na slovenske časopise pozivi, ki pravijo, naj se določijo vsi letaki, članki, brošure, goljufije, grožnje, nasilstva, ki se ob priliki ljudskega štetja pojavljajo, na „Prosveto“ v Ljubljano. Pozivljamo slovensko učiteljstvo in dijaštvo, da se tega dela poprime.

Ljudsko štetje je pokazalo, da smo bili na malokaterih krajih dovolj pripravljeni, marsikje pa sploh ne. Na jugu se kaže napredek, na severu, posebno na Koroškem pa strašno nazadovanje. Korotan nazaduje že trideset let absolutno: tu torej ne moremo govoriti o krivičnem štetju, kajti laž se ne da vzdržati tako dolgo, če je resna volja, nazadovanje ustaviti. Da pa je ravno sedaj šlo število tako nazaj [101.000 (l. 1880.), 100.000 (1890.), 90.000 (1900.), 70.000 (1910.), kakor prorokuje „Slovenec“ sam], je tega kriva popolnoma poklerikaljena slovenska politika na Koroškem. Povedali smo že večkrat svoje mnenje o pogubonosnem vplivu klerikalizma na meji, če vzame v zakup Slovenstvo. Da Štajerska ni popolnoma od nemčurstva razjedena, se imamo zahvaliti edino nastopu „Narodne stranke“. Ako bi ne bilo te organizacije, bi danes štajercijanstvo triumfovalo. Izmed mnogih slučajev omenjamo občino Šentjanžev vrh v Dravski dolini, nekdanj štajercijansko gnezdo; danes ljudsko štetje skoraj ne izkazuje Nemcev. —

Dokler bodo delali koroško politiko Podgorci, ki govorijo ob grobu slovenskega učenjaka (ki ni spisal le — Našega cesarja) nemško slovo in dokler bodo silili ljudje v malho celovških škofov, ki so se zavezali, da v dvajsetih letih ne sme biti več Slovencev v njihovi škofiji, tako dolgo bo

naše število tudi absolutno padalo. Duševno zaslužjen človek se nikdar ne bo postavil po robu, pa naj bo to kurz avstrijske politike ali pa kaprice železniških uradnikov.

Zahvala. Gosp. Ivo Šubelj, ministerialni svetnik, je pristopil k društvu „Slovenija“ kot starešina z darom 20 K in obenem poslal večjo vsoto v ta namen, da se razdeli med revnejše člane društva kot vstopnina v boljša dunajska gledališča. — G. dr. Škerlj, ministerialni tajnik, je poslal več juridičnih, g. dr. Viktor Gregorič, zdravnik v Ilirski Bistrici, zbirko medicinskih knjig in g. dr. Karl Hinterlechner je dal društvu na razpolago več knjig, primernih za ljudske knjižnice. Vsem darovalcem se iskreno zahvaljuje

odbor akad. društva „Slovenija“.

Slovenstvo, demokratizem in svobodomiselstvo liberalnega dijaštva — ali poučen zgled, da ima vsaka stvar veliko plati! Ob petin-tridesetletnici graškega „Triglava“ so imeli liberalni akademiki v ljubljanskem „Narod. Domu“ reprezentacijski ples. In povabili so te-le stebre slovenstva, demokratizma in svobodomiselstva v Slovencih: nemško-klerikalnega dež. predsednika Schwarza, njega adlatusa Nemca Chorinskega, nekega nemškega generala, vladnega svetnika Laschana itd. Klerikalni dež. glavar g. pl. Šuklje, g. škof Jeglič in g. dr. Lampe bi se na listo tudi lepo spodobili. Morebiti pa drugič?

»Sumljive eksistence«, tako je imenoval g. Milko Naglič radikalne starejšine na sestanku liberalnih starejšin. Predsednik mu je za to dal takoj ukor, kar jemljemo na znanje. Ko bi mi hoteli iskati med liberalnimi starejšinami „sumljivih eksistenc“, bi vsekako imeli hvaležno delo. Na novomeški gimnaziji n. pr. bi imeli bogato žetev. G. Milko Naglič, spustili ste se na nevarno polje!

Klub slov. amater-fotografov v Ljubljani. Odbor društva javlja, da se je v svoji prvi odborovi seji izvolil naslednje funkcionarje: Predsednik: Vesel Fran, namestnik dr. Cerk Josip, tajnik: Čadež Karol, namestnik Tavčar Ivo, blagajnik: Kramar Josip, društveni gospodar: Kunaver Josip, odbornika Brinšek Bogomil in Badiura Rudolf.

Ustanovni občni zbor je postavil letno članarino rednim članom 12 K. Odbor je sklenil glede plačevanja članarine rednim članom, da jo plačujejo ali celoletno, pol-četrtletno ali pa lahko plačujejo tudi mesečno. V vseh slučajih se plačuje članarina v naprej ter se pošilja na naslov društva.

Vpisnina znaša glasom društvenih pravil 1 K, ki jo plača član, ko je sprejet v društvo. Sklenilo se je tudi na ustanovnem občnem zboru, da vsak na novo pristopivši član prispeva poleg imenovane vpisnine prostovoljno s primernimi prispevki, da bode društvo moglo vspešneje izvrševati svoj cilj in tudi čim preje nuditi vse udobnosti svojim članom.

Odbor pričakuje, da člani in prijatelji novo ustanovljenega društva k njemu pristopijo ter delajo z vso vnemo in v prid ter korist društva.

Odbor.

Opomba. Z današnjo številko pričtenja „Omladina“ izhajati redno na 24 straneh desetkrat na leto. Ker zahteva povečanje denarnih žrtev, prosimo vse cenjene naročnike, da list redno plačujejo in razširjajo!

Uredništvo je prejelo sledeče publikacije:

Ivan Cankar: Volja in moč. Ljubljana 1911. Založil L. Schwentner. Cena 2 K, vez. 3 K.

Dr. V. Korun: Spake. Ljubljana 1910. Založil Kleinmayr & Bamberg. Cena 1·40 K, vez. 2·40 K.

Slavko Klepec: Zbirka slovenskih citatov in aforizmov. Ljubljana 1910. Založil Kleinmayr & Bamberg. Cena 2·50 K, vez. 3·50 K.

Katalog slovenskih knjig. Ljubljana 1911. Založil Lav. Schwentner. Cena 50 h.

Prosimo vse cenj. dopisnike, da nam pošljejo prispevke za drugo številko gotovo do 15. marca, da bomo končno enkrat omogočili redno mesečno izhajanje „Omladine“.

SLOVENCEM DOBRE VOLJE!

Že prihajajo prva poročila o ljudskem štetju v naše časopisje. Na Koroškem, kakor na Štajerskem fabrikacija Nemcev dobro uspeva: z zvižajo in nasiljem izginjajo Slovenci iz tisočletnih bivališč; dvigajoča se Primorska zadaja obilih skrbi, smrten znoj jim stopa na čelo in v obupu delajo in fabricirajo Italijane; tudi Kranjska ima obilo madežev, odkar se čuti Kočevska kakor samostojna vojvodina v tej kronovini. Od Mure do Adrije in od Dobrača do Kolpe se vrši velika sleparija, ki naj da „jasno“ sliko o narodnostih o avstrijskem konglomeratu.

Ob takem času se pojavljajo letaki, članki, brošure, goljufije, grožnje, nasilstva, ki so vredna, da se zberejo in ohranijo. Dosti je raztresenega materiala, osrednjega pregleda pa nimamo.

Apeliramo na vse zavedne Slovence, posebno na one na meji in v ponemčenem ozemlju gornještajerskem, da nam take dokumente dološljejo in prepustijo; tvorili bodo svoj čas zanimiv del „obrambnega muzeja“ v Ljubljani.

Obrambni muzej v Ljubljani. — Akadem. fer. društvo „Prosveta“ (Mestni dom).

Znanstvena knjižnica „Omladine“

I. *Prof. Drtina*: **Miselni razvoj evropskega človeštva.** — Cena

■■■■ celotnemu delu 4·20 K. ■■■■

~ ~ ~

II. *Dr. Mihajlo Rostohar*: **Uvod v znanstveno mišljenje.** — Cena

■■■■ celotnemu delu 5·20 K. ■■■■

■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■ Obe deli se naročata ■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■
pri upravništvu „Omladine“ v Ljubljani, Breg št. 12.

A. Škulj - Ljubljana

trgovina s papirjem = Poljanska cesta št. 12

se priporoča slav. občinstvu, posebno dijaštvu za nakup šolskih potrebščin, kakor zvezkov, peres, svinčnikov, šolskih torbic, spominskih knjig, ∴ ter sploh pisalnih in risalnih potrebščin ∴.

■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■
Slavnemu občinstvu
se najtopleje priporoča

hotel Tivoli

■■■■■■■■■■■■■■■■■■■■

